

Date: 17th November-2024

TOVLAMACHILIK JINOYATI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Narziyeva Hafiza Narimonovna

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi
3-o'quv kursi 316-guruh kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tovlamachilik jinoyati uning o'ziga xos xususiyatlari mazmuni mohiyati tovlamachilik jinoyatining tushunchasi kriminogen holatga ta'siri aholi o'rtasida oldini olish usullari oldini olish chora-tadbirlari hamda tovlamachilik jinoyatining oldini olish borasida amalga oshirilayotgan islohotlarning ijobiy natijasi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: tovlamachilik jinoyati ,huquqbuzarlik,tovlamachilikdan jabrlangan shaxs, qonuniy javobgarlik, islohotlar.

Аннотация: В данной статье рассматривается понятие вымогательство, понятие вымогательство, его специфические особенности, история вымогательство, причины возникновения этого преступления сегодня, виды вымогательство и меры, принимаемые для его предотвращения.

Ключевые слова: описаны преступления, юридическая ответственность, реформы, меры по предупреждению преступления вымогательства, значение, содержание и актуальность.

Abstract: This article discusses the concept of extortion, the concept of extortion, its specific features, the history of extortion, the causes of this crime today, the types of extortion and the measures taken to prevent it.

Key words: offense, crime, extortion, law enforcement, victim of extortion, importance, value.

Qonun ustuvorligi taraqqiyot garovidir.

Bugungi kunda mamlakatimizda olib borilayotgan keng ko'lamli tizimli va xalqchil islohotlar zamirida birinchi navbatda inson manfaatlarini himoya qilish, uning huquq va erkinliklarini qonuniy va adolatli ta'minlash asosiy vazifa sifatida amalga oshirilib kelinmoqda.

Qonun ustuvorligini ta'minlashning asosiy omili bu huquqbuzarliklar profilaktikasini samarali tashkil etish va huquqbuzarliklarning sabablari bilan kurashish emas, balki unga olib keluvchi shart-sharoitlar, omillarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etishdan iboratdir. Shu munosabat bilan huquqbuzarliklar profilaktikasining asosiy subyektlari hisoblangan ichki ishlar organlarining profilaktika faoliyatini chuqur o'rganish va uni yanada takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir². Hududlarda sodir etilayotgan jinoyatlardan biri bo'lgan mulkiy turdagi tovlamachilik jinoyati haqida to'xtalib o'tishimiz lozim. Tovlamachilik jinoyatining firibgarlikdan qanday farqli jihatlari bor tushunib olishimiz shart. Ushbu jinoyat o'zining sodir etilish

² Aliyev Shuhrat Xasanovich –Buxoro viloyati IIB boshlig'I, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (Phd).Huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar; b-24.

Date: 17th November-2024

usuli,obyekti hamda obyektiv tomonlari va shaxsning motiv va maqsadlari bilan ajralib turadi quyida shu haqida soʻz boradi.Avvalo, tovlamachilik jinoyatiga taʼrif berib oʻtishimiz lozim:

“Tovlamachilik- yaʼni jabrlanuvchiga yoki uning yaqin kishilariga zoʻrlik ishlatish, mulkiga shikast yetkazish yoki uni nobud qilish yoxud jabrlanuvchining axborot resursini yoʻq qilish, oʻzgartirish, egallab olish yoki toʻsib qoʻyish yoki jabrlanuvchi uchun sir saqlanishi lozim boʻlgan maʼlumotlarni oshkor qilish, uni sharmanda qiladigan uydirmalar tarqatish bilan qoʻrqitib oʻzgan mulkni yoki mulkiy huquqni topshirishni, mulkiy manfaatlar berishni yoxud mulkiy yoʻsindagi harakatlar sodir etishni talab qilish yoxud jabrlanuvchini oʻzining mulkini yoki mulkka boʻlgan huquqini berishga majbur qiladigan sharoitga solib qoʻyish “.³

Tovlamachilikning jinoiy huquqiy jihatlaini tahlil qilish, albatta, mamlakatimiz milliy-huquqiy manbalaridagi ushbu jinoyatning nazariy-huquqiy tushunchasiga, tarkibiga, elementlariga, shuningdek, boshqa turdagi oʻxshash jinoyatlardan xususan firibgarlik farqli tomonlariga oid masalalarini tadqiq qilishni taqozo etadi.

Tahlillar jinoyat kodeksining 165-moddasidagi “Tovlamachilik” jinoyatiga oid tushuncha bu boradagi tushunchalar mazmunini toʻliq oʻz ichiga qamrab olmaganligini koʻrsatmoqda.Chunki oʻzbek tilining izohli lugʻatida a)tovlamachi kishilarni tovlab, laqillatib, qoʻrqitib kun koʻruvchi firibgar; b) tovlamoq aldab laqillatib, qoʻrqitib, biror narsani yoki pulini olmoq, yulmoq,anoyi qilmoq, firib bermoq degan maʼnolarda keladi.

Taʼkidlash joizki tovlamachilikka nisbatan firibgarlikning koʻrsatkichlari ham bir muncha yuqori hisoblanadi.Firibgarlik jinoyatining sodir etish usullari tovlamachilikdan farq qiladi. Aldash yoki ishonchini suisteʼmol qilish yoʻli bilan oʻzganing mulkini yoki mulkiga boʻlgan huquqni qoʻlga kiritish haqida gapirilganda,eng avvalo, uning mazmunini tashkil etuvchi – “firibgarlik” atamasi bilan bogʻliq boʻlgan ayrim tushunchalarni ham tahlil qilish zarur.Tahlillar shuni koʻrsatmoqdaki firibgarlik jinoyatini sodir etishda jinoyatchilar tomonidan qoʻllaniladigan yagona usul mavjud emas, balki ular oʻz faoliyatlarida bir qator motiv va maqsad bilan bogʻliq asosan ishonchni suisteʼmol qilish bilan bogʻliq usullarni qoʻllashga harakat qilishadi.Shuningdek,firibgarlikning sodir etish usullarini oʻrganish ham huquqni muhofaza qiluvchi organlarda unga qarshi kurashish uchun zarur boʻlgan mexanizmlarni yaratish va harakatga keltirish orqali fuqarolarni ogohlikka chaqirish hamda hushyorligini oshirish uchun dolzarb ahamiyatga egadir.Bugungi kunda ushbu jinoyatning farqli jihatlari borasida bir qancha tadqiqotlar amalga oshirilmoqda.

Shu oʻrinda taʼkidlash joizki, huquqshunos X.R.Ochilov tadqiqotlarida rivojlangan xorijiy mamlakatlar (GR,Ispaniya, Daniya, Avstriya, Xitoy, Shvetsiya, Gollandiya, va boshqalar)ning ushbu turdagi talon-tarojlarga qarshi qonun yoʻli bilan kurashish borasidagi tajribasi diqqatiga sazovorligi taʼkidlanadi. U tomonidan mol-mulk yoki unga boʻlgan huquqni talon-taroj qilishning turli usullari uchun javobgarlik nazarda tutilgan alohida

³ Oʻzbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi-T: 165-modda.

Date: 17th November-2024

normalar mavjudligini e'tirof etilgan. Jinoyat uchun jazo tayinlashda uni sodir etish usul va shakllarini ham inobatga olish qanchalik tarbiyaviy ahamiyatga egaligi munozarali holatdir.

Mazkur qilmishlarning bir – biriga o'xshashligi : a) tovlamachilik va firibgarlik iqtisodiy sohasidagi jinoyatlar turkumiga kiruvchi jinoyat hisoblanadi; b) o'zgalarni aldash va ishonchiga kirish orqali sodir etiladi; v) qilmishning bevosita o'zgalar mulkini talon-taroj qilishga qaratilganligida namoyon bo'ladi. Ushbu qilmishlarning bir-biridan farqi : a) tovlamachilik zo'rlik ishlatish va qo'rqitish usullaridan birini yoki bir vaqtda har ikkisini ham qo'llagan holda mulkiy manfaat olish yoki shunday manfaatni berishga majbur qilish orqali sodir etiladi ;

b) firibgarlik aldov yoki ishonchni suiste'mol qilish usullaridan birini yoki bir vaqtda har ikkisini ham qo'llagan holda mulkni yoki unga bo'lgan huquqni qo'lga kiritish orqali sodir etiladi.⁴

Shuni alohida ta'kidlab o'tish joizki, tovlamachilik hamda firibgarlik jinoyatlarini bir – biridan farqlarini to'liq anglab va tushunib olish ushbu jinoyatlarni oldini olishda va ularning sodir bo'lish sabab va shart-sharoitlarini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Hududda kriminogen vaziyatni murakkablashuvini oldini oladi, huquqbuzarliklar profilaktikasining chora-tadbirlarini aniqlab va o'z vaqtida aniqlashga ko'mak beradi. Ushbu jinoyatning kvalifikatsiya jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi T: (Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.). <https://lex.uz/docs/6445145> . Murojaat vaqti : 21.10.2024-yil
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi. <https://lex.u/docs/111453> Murojaat vaqti : 21.10.2024-yil Murojaat vaqti : 21.10.2024-yil.
3. Irisbekov Ulug'bek Askarovich – O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi mustaqil izlanuvchisi. Firibgarlikning tovlamachilikdan farqli jihatlatlari tahlili ; 214,215,216-b. Murojaat vaqti : 21.10.2024-yil.
4. Aliyev Shuhrat Xasanovich – Buxoro viloyati IIB boshlig'I, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (Phd). Huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar; b-24. Murojaat vaqti : 21.10.2024-yil.
5. O'zbek tili izohli lug'ati // www.ziyouz.com kutubxonasi Murojaat vaqti : 21.10.2024-yil.
6. O'zbek tilining izohli lug'ati: 8000 dan ortiq so'z va so'z birikmasi. J.V.-T: " O'zbekiston milliy ensiklopediyasi " Davlat ilmiy nashriyoti, 2008. B.348. Murojaat vaqti : 21.10.2024-yil.

⁴ Irisbekov Ulug'bek Askarovich – O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi mustaqil izlanuvchisi. Firibgarlikning tovlamachilikdan farqli jihatlatlari tahlili ; 214,215,216-b.

